

Η συμβολή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

στην ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος στο Νομό Λάρισας

Β. Παναγιωτίδου, Χ. Τσαβδάρου

Περίληψη

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στοχεύει στη βιωματική προσέγγιση και απόκτηση γνώσεων για το περιβάλλον και την προστασία του. Ωστόσο μέσα από τα προγράμματα Π.Ε. της Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης έχει παραχθεί και έντυπο υλικό στο οποίο προβάλλονται τα περιβαλλοντικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά διαφόρων τόπων.

Ερευνήθηκαν τα αρχεία του γραφείου της Περιβαλλοντικής Εκπ/σης της Διεύθυνσης Β'θμιας Εκπ/σης νομού Λάρισας που αφορούν την περίοδο 1995 έως 2002 και καταγράφηκαν εκείνες οι Περιβαλλοντικές εργασίες Γυμνασίων και Λυκείων οι οποίες συμβάλουν με διάφορους τρόπους στην ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος του Νομού Λάρισας.

Συζητείται η αναγκαιότητα συνεργασίας της Περιβαλλοντικής Εκπ/σης με άλλους φορείς και κυρίως με την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Β. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ, Υπ. Π.Ε. Δ/σης Β'θμιας Εκπ/σης Ν. Λάρισας, 1994-02

Χ. ΤΣΑΒΔΑΡΟΥ, 5^ο έτος Τμ. Αγρ. Τοπογρ. Πολυτεχνικής Σχολής Α.Π.Θ.

Στη (Νεωτερική Γεωγραφία¹) ένα από τα σημαντικότερα βιβλία του νεοελληνικού Διαφωτισμού προορισμένη για σχολική χρήση αναφέρεται ότι :

...Χωριά δια τα οποία θέλομεν ειπεί παρακάτω

κομμάτι πλατύτερα, με το να είναι πατρίδα μας, και έχομεν ολίγη ιδέα αυτής, και χρέος να ειπούμεν εκείνο οπού ηξεύρομεν δια να το μάθουν και οι άλλοι οπού δεν το ηξεύρουν,... ιστορώντας καθέννας τι χώρες και χωριά έχει ο τόπος του, τι διοίκηση, πόσες ψυχές κάθε χωριό, τι ανθρώπους, τι ήθη, τι θρησκεία, τι δένδρα τι εισοδήματα, τι ζώα, ποια θάλασσα τους γειτονεύει..., να οπού αποχτούμεν και ημείς μια χωρογραφία του τόπου μας, πράγμα αναγκαιότατο και ωφελιμότατο εις όλους,... και φθάνει μόνο να αρχίσει ένα έθνος να αγαπά να μαθαίνει να περιεργάζεται, να εξετάζει και να μην καταφρονεί εκείνα οπού είναι εύκολα να μάθει.

Στο παραπάνω κείμενο που γράφτηκε το 18^ο αιώνα διαπιστώνεται η ανάγκη να μάθει κανείς να παρατηρεί «περιεργάζεται», να εξετάζει και να μη καταφρονεί ό,τι βρίσκεται γύρω του, δηλ. τον περιβάλλοντα χώρο, τους φυσικούς πόρους, την ιστορία του τόπου, τα ήθη και έθιμα των ανθρώπων, τις παραγωγικές σχέσεις και όλα αυτά σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, έτσι ώστε να αναδεικνύεται ο τόπος που ζούμε, να τον γνωρίσουν κι άλλοι.

Παρ' όλο που το παραπάνω κείμενο, όταν γράφτηκε έκφραζε μια αναγκαιότητα για απόκτηση χωρογραφίας και για εθνική συσπείρωση του υπόδουλου ελληνισμού, φαίνεται να εξακολουθεί να είναι επίκαιρο την εποχή της πραγματοποίησης. Η γνώση του τοπικού περιβάλλοντος και των σχέσεων, που αναπτύσσονται σ' αυτό, προσφέρει στην ποικιλότητα και την ισορροπία μεταξύ των εθνών.

Σήμερα στο Ελληνικό σχολείο η έρευνα και η απόκτηση σφαιρικής γνώσης για το τοπικό περιβάλλον φαίνεται να γίνεται μόνο μέσα από τα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπ/σης.

ΕΡΕΥΝΑ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ερευνήσαμε τα αρχεία της Περιβαλλοντικής Εκπ/σης της Διεύθυνσης Β' θμιας Εκπ/σης Ν. Λάρισας από το 1995 έως το 2002 και καταγράψαμε εκείνες τις περιβαλλοντικές εργασίες των σχολείων οι οποίες συμβάλλουν στην ανάδειξη του τοπικού περιβάλλοντος. Από τις 300 εργασίες που έγιναν από Γυμνάσια και Λύκεια του Ν. Λάρισας το χρονικό διάστημα 1995-2002 καταγράφηκαν μόνο οι 25, επειδή οι εργασίες αυτές είχαν από την αρχή ως στόχο την ανάδειξη του τοπικού περιβάλλοντος και τον πέτυχαν σε μεγάλο βαθμό ακολουθώντας κατάλληλη μεθοδολογία.

Έτσι αναδείχθηκαν οι παρακάτω τόποι που δεν ήταν γνωστοί στο ευρύ κοινό.

ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΑΣ

Ο Ν. Λάρισας είναι γνωστός για τον απέραντο Θεσσαλικό Κάμπο και την καλοκαιρινή ψηλή θερμοκρασία. Ωστόσο δεν λείπει το υγρό στοιχείο το οποίο συναντάται στους παρακάτω υγροτόπους και βέβαια στα παράλια του Νομού που ανέρχονται περίπου σε 50 χλμ.

Μέχρι το 1962 η **ΛΙΜΝΗ ΚΑΡΛΑ²** καταλάμβανε παραπάνω από 100.000 στρέμματα και αποτελούσε ένα από τους σημαντικότερους υγροτόπους της Ελλάδας. Η λίμνη αποξηράνθηκε και στη θέση της δημιουργήθηκαν Ταμιευτήρες.

Σήμερα επιδιώκεται η αποκατάσταση της Λίμνης :

- για να βελτιωθεί το υδάτινο ισοζύγιο της περιοχής

- για να αποκατασταθεί μερικώς το μικροκλίμα της περιοχής, η χλωρίδα και η πανίδα της, να βρουν ξανά καταφύγιο τα πουλιά.

Η **ΛΙΜΝΗ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΙΟΥ**³ είναι μια άλλη μικρή και άγνωστη για τους πολλούς λίμνη στην περιοχή του Τυρνάβου, λέγεται και **ΜΑΤΙ ΤΥΡΝΑΒΟΥ** και έχει έκταση 470 στρέμματα. Όμως τα καλάμια της λίμνης έχουν τόσο πολύ πολλαπλασιαστεί που δεν επιτρέπουν καμιά θέα της λίμνης.

Περιβαλλοντικές ομάδες σχολείων μελέτησαν τον **ΠΗΝΕΙΟ ποταμό** την **ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΕΜΠΩΝ** και το άγνωστο αλλά πανέμορφο **ΔΕΛΤΑ του ΠΗΝΕΙΟΥ** που δυστυχώς δεν συμπεριλαμβάνεται στις προστατευόμενες περιοχές ούτε της Σύμβασης Ramsar, ούτε της Οδηγίας Φύση 2000. Επίσης μελέτησαν τους παραποτάμους του Πηνειού⁶, τον **ΕΝΙΠΕΑ**, τον **ΤΙΤΑΡΗΣΙΟ**, τον **ΕΛΑΣΣΟΝΙΤΗ**.

- Εντοπίστηκαν γεφύρια σε καλή ή κακή κατάσταση.
- Εντοπίστηκαν ρυπογόνες πηγές, κυρίως από Τυροκομεία της περιοχής.
- Έγιναν προτάσεις για την αξιοποίηση των Τεμπών.
- Διαπιστώθηκε και γνωστοποιήθηκε το μεγάλο πρόβλημα της αυθαίρετης δόμησης μέσα στο Δέλτα του Πηνειού.

Μέσα από Εργασίες των Περιβαλλοντικών ομάδων των Γυμνασίων και Λυκείων του Ν. Λάρισας γνωρίσαμε επίσης άγνωστες Δασικές εκτάσεις⁷ όπως :

- το **Αισθητικό Δάσος Φαρσάλων**

ένα από τα 19 της Ελλάδας που έχουν ενταχθεί στους διεθνείς κοινοτικούς καταλόγους ζωνών ειδικής προστασίας.

- **Ρουμάνι Ζαπείου**

ό,τι απόμεινε από τα αρχέγονα πυκνά δάση Ασπροβελανιδιάς που σκέπαζαν την Θεσσαλική γη μετά την περίοδο του πλειστόκαινου

- το **Μαυροβούνι**

μια άγνωστη ομορφιά μεταξύ Όσσας και Πηλίου με μεγάλη ποικιλία θαμνώδους βλάστησης, δρυός και οξυάς, φαράγγια και ρέματα μέχρι τις ακτές του Αιγαίου.

- Τα πανέμορφα Μονοπάτια⁸ **Αγιάς – Μεγαλόβρυσου** και **Μελιβοίας – Σωτηρίτσας** που περπάτησαν οι μαθητές μέσα από νερά και πλατάνια, ξύλινα γεφύρια, δίπλα από εκκλησιάκια και νερόμυλους.

- Το **Δυτικό Όλυμπο**⁹ που οι πλαγιές του σβήνουν στον Θεσσαλικό Κάμπο κοντά στην Ελασσόνα. Η Περιβαλλοντική ομάδα των μαθητών εκτιμά ότι οι διαχειριστικές λειτουργίες στον ορεινό όγκο του Ολύμπου πρέπει να διαφυλάττουν τον ιστορικό και οικολογικό χαρακτήρα του.

Τέλος, αναδείχθηκαν τα ανθρώπινα έργα όπως το **Α' Αρχαίο Θέατρο** της Λάρισας του οποίου το μέγεθος, όσο περίπου του θεάτρου της Επιδαύρου, άρχισε να αποκαλύπτεται καθώς και αξιόλογα **έργα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής**¹⁰ που συναντά κανείς σε πολλούς οικισμούς του Ν. Λάρισας. Τα κονάκια της Θεσσαλίας είναι μια ιδιαίτερη κατηγορία κτισμάτων αντιπροσωπευτικά των παραγωγικών σχέσεων παλαιότερων εποχών.

Η επιλογή και η ανάδειξη των παραπάνω τόπων, έγινε, είτε επειδή το σχολείο βρισκόταν κοντά σ' αυτούς, είτε επειδή εντάσσονται στο γενικότερο πλαίσιο του προγράμματος Σπουδών του σχολείου.

Η μελέτη βασίστηκε στη βιωματική προσέγγιση του περιβάλλοντος δηλ. σε επισκέψεις και εργασίες πεδίου κατά τις οποίες οι μαθητές ευαισθητοποιήθηκαν, έμαθαν να παρατηρούν, να ερευνούν, προβληματίστηκαν, θαύμασαν την ομορφιά του φυσικού και μερικές φορές και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, απέκτησαν γνώσεις για την ιστορική εξέλιξη, τη μορφή και τις λειτουργικές σχέσεις που αναπτύσσονται σ' αυτό.

ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Το ενημερωτικό υλικό για τους τόπους που μελετήθηκαν συνήθως ήταν φτωχό και σκόρπιο ή μερικές φορές εξειδικευμένο με επιστημονικούς και τεχνικούς όρους κατάλληλο μόνο για χρήση από αρμόδιες υπηρεσίες.

Οι Περιβαλλοντικές ομάδες συνέλεξαν πληροφορίες από κατοίκους της περιοχής, τοπικούς φορείς, ειδικούς επιστήμονες, ενημερωτικά έντυπα, από το Διαδίκτυο και βιωματικά με επισκέψεις – παρατηρήσεις και έρευνα πεδίου.

Για τη βιωματική προσέγγιση της μελετούμενης περιοχής πάντα ήταν καθοριστική η συνεργασία με ειδικούς επιστήμονες και τοπικούς φορείς όπως Δασαρχείο, Ορνιθολόγους κ.λ.π.

Κατά την πορεία της εργασίας, οι επισκέψεις και οι προτάσεις που διαμορφώνονταν και υποβάλλονταν στην Τοπική αυτοδιοίκηση, δημοσιεύονταν στον Τοπικό Τύπο.

Όλες οι πληροφορίες και οι προτάσεις καταγράφηκαν σε έντυπα, βιβλία, βιντεοκασέτες CD-Rom, χάρτες, τα οποία παρουσιάζονταν σε ανοικτές συγκεντρώσεις της τοπικής κοινωνίας. Το υλικό αυτό πολλές φορές είχε όχι μόνο πληροφοριακό αλλά και

εκπαιδευτικό χαρακτήρα. Με βάση αυτό το υλικό άλλες ομάδες μαθητών επισκέφθηκαν και γνώρισαν συγκεκριμένους τόπους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Συνήθως ο πολύς κόσμος δεν γνωρίζει ούτε την ύπαρξη ούτε την αισθητική και περιβαλλοντική αξία των τόπων αυτών.

Οι περιβαλλοντικές ομάδες των σχολείων μπορούν να συμβάλουν στην καταγραφή αξιόλογων στοιχείων του τοπικού περιβάλλοντος και στη δημοσιοποίησή τους. Αυτό μπορεί να αποτελέσει ένα επιπλέον στόχο των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπ/σης, μαζί με τον στόχο της ευαισθητοποίησης για την προστασία του περιβάλλοντος. Για τη σωστή καταγραφή των περιβαλλοντικών και πολιτιστικών στοιχείων μιας περιοχής είναι αναγκαία η συνεργασία με ειδικούς επιστήμονες, αρμόδιους φορείς, αλλά και έμπειρους απλούς πολίτες.

Επίσης θεωρούμε πολύ σημαντική και απαραίτητη την ίδρυση Κέντρων ενημέρωσης από την Τοπική Αυτοδιοίκηση κοντά στους υπό ανάδειξη τόπους καθώς και την ύπαρξη ξεναγών – οδηγών οι οποίοι βασισμένοι στην παρατήρηση και καταγραφή θα βοηθούν τους ενδιαφερόμενους επισκέπτες να προσεγγίσουν, να παρατηρήσουν, να ενημερωθούν και να χαρούν άγνωστους τόπους όχι μόνο του Ν. Λάρισας αλλά και της υπόλοιπης Ελλάδας.

Βιβλιογραφία

1) Γεωργ. Νεωτερική (Το Πήλιο) Δ. Φιλιππίδης-Γ. Κωνσταντάς κείμενα Ν. Λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου

2) Λίμνη Κάρλα, Περιβαλλοντικές εργασίες του

10^{ου} Γεν. Λυκείου Λάρισας

10^{ου} Γυμνασίου Λάρισας

Λυκείου Σχολής Καραβάνα

Σχ. έτος 2000-01

3) Λίμνη Αργυροπουλίου «Μάτι», Περιβαλλοντική Εργασία Γεν. Λυκείου Τυρνάβου, Σχ. έτος 1997-98

4) Πηνειός Ποταμός, Περιβαλλοντική Εργασία 10^{ου} Γεν. Λυκείου Λάρισας, Λάρισα 1998.

5) Κοιλιάδα Τεμπών, Περιβαλλοντική Εργασία Λυκείου Ράππου, Σχ. έτος 2000-01

6)

α) Ενιπέας ποταμός, Περιβαλλοντική εργασία Γυμν. Ερέτριας, σχ. έτος 1999-01

β) Τιταρήσιος ποταμός, Περιβαλλοντική εργασία Γυμν. Δομένικου, σχ. έτος 2000-01 και Γυμν. Τυρνάβου, σχ. έτος 1996-97.

γ) Ελασσονίτης ποταμός, Περιβαλλοντική εργασία 2^{ου} Γυμνασίου Ελασσόνας, σχ. έτος 2000-01

Έντυπο Περιβαλλοντικής Εκπ/σης της Δ/σης Β'θμιας Εκπ/σης Ν. Λάρισας, σελ. 10, Λάρισα 2001

7)

α) Αισθητικό Δάσος Φαρσάλων, Περιβαλλοντική Εργασία Τεχνικού Λυκείου Φαρσάλων, Σχ. έτος 2000-01.

β) Ρουμάνι Ζαππείου, Περιβαλλοντική εργασία Γυμνασίου Ζαππείου, Σχ. έτος 1999-01.

γ) Μαυροβούνι, Περιβαλλοντική εργασία Γυμνασίου Καλαμακίου, Σχ. έτος 2000-01

Έντυπο Περιβαλλοντικής Εκπ/σης, Δ/σης Β'θμιας Εκπ/σης Ν. Λάρισας, σελ. 12, 13, Λάρισα 2001.

8)

α) Μονοπάτι Αγίας Μεγαλόβρυσου, Περιβαλλοντική εργασία 2^{ου} Γυμνασίου Λάρισας, Σχ. έτος 2001-02.

β) Μονοπάτι Μελιβοίας Σωτηρίτσας, Περιβαλλοντική εργασία 7^{ου} Γυμνασίου Λάρισας, Σχ. έτος 2000-01

9)

Περιβαλλοντικά και Πολιτισμικά χαρακτηριστικά του Ολύμπου, Περιβαλλοντική εργασία των σχολείων, 1^ο ΤΕΕ Ελασσόνας, 1^ο Ενιαίο Λύκειο Ελασσόνας, Λύκειο Καλλιθέας, Γυμν. Λιτοχώρου, Σχ. έτος 1999-2000.

10)

Τα Κονάκια της Θεσσαλίας, Περιβαλλοντική εργασία του 6^{ου} Γυμνασίου Λάρισας, Σχ. έτος 1998-99.